

MIXED METAPHORS

Sponsored by Jake and Karen Abilevitz in memory of Jake's Beloved Parents
יהושע בן שמעון דב ז"ל and Karen's brother אליהו בן אבא ז"ל & לאה בת אברהם ז"ל

1) Avos, Chapter 3, Mishna 15 & 16

Everything is foreseen But the right [of choice] is granted, And the world is judged with goodness, And everything is in accordance with the preponderance of [man's] deed[s].	הכל צפוי והרשות נתונה ובטוב העולם נדון והכל לפי רוב המעשה:
He [also] used to say: 1. everything is given against a pledge 2. and a net is spread out over all the living; 3. the store is open and the storekeeper allows credit, but the ledger is open and the hand writes, and whoever wishes to borrow may come and borrow; 4. and the collectors go round regularly every day and exact dues from man, either with his consent or without his consent, and they have that on which they [can] rely [in their claims], 5. and the judgment is a righteous judgment, 6. and everything is prepared for the banquet.	הוא היה אומר 1. הכל נתון בערבון 2. ומצודה פרוסה על כל החיים 3. החנות פתוחה, והחנוני מקיף, והפנקס פתוח, והיד כותבת וכל הרוצה ללות יבא וילוה 4. והגבאים מחזירים תדיר בכל יום ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו ויש להם על מה שיסמוכו 5. והדין דין אמת 6. והכל מתוקן לסעודה

(A) פירוש רש"י על אבות פרק ג

1. **הכל נתון בערבון.** שהכל ערבים זה לזה [כדאמרי' במס' סוטה דף לז]. נ"א על כל מעשה יש לו ערב להקב"ה דנשמתו של אדם ערב בכל אבריה זכו זכתה היא לא זכו לא זכתה היא ונדונת:
2. **ומצודה פרוסה [על החיים].** המות] שאינו יכול להשמט מיום המיתה ומיום הדין:
3. **החנות פתוחה.** שכל מי שירצה לשתות יין יכנס לשם כך האדם אם יבא ליטמא פותחין לו:
והחנוני מקיף. יין בהקפה באמנה לבני אדם כך הקב"ה ארך אפים לרשעים:
והפנקס פתוח. כל שעה לפני החנוני:
והיד כותבת. באותו פנקס החשבון של כל או"א על כל פרוטה ופרוטה כמה חייב לו מיינו כך כותבין למעלה בספר הזכרונות על כל חטא וחטא שאדם עושה למטה:
4. **והגבאים של החנוני הולכין ומחזירין תמיד אחרי בעלי חובות של חנוני לגבות מכל או"א מעותיו בין מדעתו וכו':**
a. [נ"א **והחנות פתוחה.** העולם הזה לפני האדם: **והחנוני מקיף.** אדון העולם צופה ומביט וכותב בפנקסו:
הפנקס. לוח מחופה בשעוה וכותבין בו: **והגבאין.** אלו שלוחי מקום]:
b. נ"א **והגבאין מחזירין בכל יום.** לביתו שהחנוני בא וגובה חובו בין מדעתו בין שלא מדעתו כך מן השמים כותבין עליו וגובין ממנו לבסוף: **ויש להם על מה שיסמוכו.** שגובין בדין. נ"א ויש להם לגבאים על מה שיסמוכו שהרי סומכין על החנוני שהזקיקן לכך:
5. **והדין דין אמת.** בדין הוא לגבות מעותיו של יינות ששתו:
6. **והכל מתוקן ליום הדין.** נ"א ואעפ"כ הכל מתוקן לסעודה אחד צדיקים ואחד רשעים יש להם חלק לעוה"ב לכירה הגדולה:

(B) ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק ג

1. **הכל נתון בערבון -** רגלוהי דבר נש אינון ערבין ביה [סוכה נ"ג ע"א] לאתר דמתבעי תמן מובילין יתיה
2. **ומצודה פרוסה -** יסורין ומיתה:
3. **החנות פתוחה -** ובני אדם נכנסים שם ולוקחים בהקפה:
והחנוני מקיף - ומאמין לכל הבא ליטול. כך בני אדם חוטאים בכל יום והקב"ה ממתין להם עד בא עתם:
הפנקס פתוחה - לכתוב בה ההקפות כדי שלא ישכח:
והיד כותבת - שלא תאמר אף על פי שהפנקס פתוחה פעמים שהחנוני טרוד ואינו כותב הכל, לכך אמר והיד כותבת:
וכל הרוצה ללוות וכו' - היינו והרשות נתונה דלעיל, שאין שום אדם מוכרח ללוות שלא ברצונו:
4. **והגבאים -** יסורים ופגעים רעים:
לדעתו - פעמים שזוכר את חובו ואומר יפה דנתני:
ושלא לדעתו - פעמים ששכח וקורא תגר כנגד דינו של מקום ברוך הוא:
ויש להם על מה שיסמוכו - על הפנקס, ועל החנוני שהוא נאמן על פנקסו. כך היסורים הללו הן נסמכים על מעשיו של אדם הנזכרים לפני המקום ברוך הוא, אף על פי שהם נשכחים מן האדם:
5. **והדין דין אמת -** שאין הקב"ה בא בטרונא עם בריותיו [ע"ד ג' ע"א]:
6. **והכל מתוקן לסעודה -** אחד צדיקים ואחד רשעים יש להם חלק לעולם הבא לאחר שגבו מהן את חובן:

(C) פירוש רבינו יונה על אבות פרק ג

1. **הוא היה אומר הכל נתון בערבון -** כל מה שהאדם לוקח מן העולם הזה על הכל הוא ערב ובניו ערבים ואל יחשוב היורש את אביו ואת אמו זה הממון ירשתי הוא אעשה ממנו כל רצוני שאין לו בשלו כלום כי לה' הכל. ומה שלקח ממנו בערבון הוא לוקח. ועתיד הוא ליפרע ממנו. משל לאדם שנכנס למדינה ולא מצא שם אדם. נכנס לבית אחת ומצא שם שלחן ערוך ועליו מכל מיני מאכל ומשקה. היה אוכל ושותה ואומר הלא בכל זה אני זוכה ושלי הכל אעשה ממנו כל רצוני. ולא היה רואה את הבעלים שמביטין אותו במקום אחר. ועתיד הוא לשלם כל מה שיאכל וישתה והוא במקום אשר לא יוכל להמלט:
2. **ומצודה פרוסה על כל החיים -** זו המיתה שנגזרה ואין אדם יכול להנצל ממנה כדגים הנאחזים במצודה הרעה:
3. **והחנות פתוחה -** שבני אדם נכנסין לשם. ולוקחין כל מה שצריכין עתה ואינן רואין את הנולד. ולא חושבין בהגיע זמן הפרעון אם יהיה להם להפרע מאחר שמוציאין את החנות פתוחה. ויכולין לקחת כל צרכי לפי שעה. כך בני אדם בעולם הזה:
והחנוני מקיף - זה בעל החנות שנותן לאחרים בהקפה יין. ונפרע מהם לאחר זמן כך שליט בעולמו נותן לכל באי עולם כל חפצם אם טוב ואם רע וסופו ליפרע מהם לאחר זמן:

הפנקס פתוחה - לשנים עינים נאמר הדבר הזה האחד למשל כי אין שכחה לפני כסא כבודו כי החנוני מקיף שמקיף ומלוה לכמה בני אדם. מהם לאלפים ורבבות. ומהם לדינר (ולפשוט) [ולפשוט] אם לא מפני זריזותו שהפנקס פתוחה לפניו ומיד כותב את הכל לפעמים היה שוכח דברים הקטנים מפני הגדולים אם היה מלוה על פה. ועל זה נאמר והפנקס פתוחה והיד כותבת. כלומר בין החטאים הגדולים והקטנים כלם כאלו לפניו נכתבים ולא שכח עונות הראשונים. והשני להודיענו כי אין ממתנין לפתיחת הפנקס אחר שעושה החטא. אלא בגמר המעשה כבר כתו' הוא כדי שלא יעבור רגע שלא נמנה עליו העון ההוא שאע"פ שהעונות נמחלין לבעלי התשובה. נימנין אותן תחלה. מיד שגמרו מלעשותן ואחרי כן אם יחזור בתשובה מוחלין לו. כדאמרינן במדרש אינו כמי שלא עשאו. אלא עשאו ונמחל שגדול מי אינו עושה ממי שעושה ומוחלין לו. ומה שאמר אין צדיקים גמורים עומדין במקום שבעלי תשובה עומדין שם. ר"ל שבעלי תשובה יש להם להפרש מן המותר כענין שחטא בו. כמו אם עבר על העריות. ואפילו באשתו יש להתנהג עמה במדת הפרישות בדבר שחטא בו יפרוש ואפילו מן המותר יותר ממה שהצדיקים גמורין צריכין לעשות: **וכל הרוצה ללוות יבא וילוה** - שרשות נתונה לכל אדם. והרוצה ליטול אי זה דרך שירצה יבא ויטול. והכסילים חושבים כי ליהנות בו נברא עולם. אבל הצדיקים כל מחשבותם וכל הנאתם להיות נקיים לקיים המצות. וכל אדם בורר לעצמו ואשרי מי שיבחר הטובה:

4. **והגבאין מחזירין תמיד בכל יום** - מן השמים שמחפשיין אחר מעשה בני האדם שנאמר [איוב ז' י"ח] ותפקדנו לבקרים לידע ולהודיע מה הם עושין:

ונפרעין מן האדם לדעתו - כיצד כשיודע וזוכר העון שעושה וכשבא הפורענות אליו מכיר ומשגיח כי מפני אותו החטא. ואשריו שעל ידי זה מצדיק את הדין וחוזר בתשובה ומתכפר לו העון:

ושלא לדעתו - כיצד כגון שיסורין באין עליו ואינו זוכר אל החטאים אשר עשה. ויש שחושבין כי לא בדין יבואו להם יסורין כי אומרים צדיקים אנחנו ולא חטאנו ולמה לנו הרעה הגדולה הזאת וימותו בלא תשובה ותולעתם לא תמות כי הרשיעו הדין והצדיקו עצמן אוי להן אוי לפגריהן כי פשעו בגופם. משל למלך שאמר לעבדו לך ומשכן לפלוני הלך ומשכנו ואותו האיש אינו זוכר את החוב והוא צועק ותמה על מה משכנין אותו והדבר מסור אל לבו. כך מי שנפרעין ממנו מן השמים שלא לדעתו. אבל כשזוכר החוב ויודע כי בדין משכנין אותו אין הדבר מסור אל לבו כל כך: **ויש להם על מה שיסמוכו** - במעשיהם על מדת הדין והדין דין אמת:

6. **והכל מתוקן לסעודה** - שכל תועלת הדברים הללו אין סופן ואחריתם אלא להכשר סעודה כלומר לחיי העולם הבא :

(D) תפארת ישראל - יכין מסכת אבות פרק ג

1. **הכל נתון בערבון**. כל מה שיש לו לאדם בעולמו, אינו בטוח בקיומו, דהרי נתנום לו במתנה רק כדי שימצאו דבר למשכנו בהן, דהכל ממושכן להקב"ה המאריך אפו ומלוה לו לאדם טובות שאין ראויין לו, על הבטחון שאולי שבאורך הזמן ישוב מחטאיו, ויפרע ע"י הטובות ההם בזה חובתו למקום, וכוונת התנא להודיע, שהאדם מסוגל בעולמו למרעין בישין יותר מלהצלחה, אפשר לו בנקל יותר להתהוות עני מלהתהוות עשיר, להתהוות חולה מלשוב להבריא, נקל לו להמית א"ע יותר מלהחיות, להשאר סכל מלהתחכם, וכן כל צרה נקל לו יותר ליפול לתוכה מלהנצל ממנה, ורק להצליח א"ע ברוחניות בעשותו רצון שמים נקל לו, מדמונח רק בבחירתו, וזה משום שזהו תכליתו, וזהו לפע"ד פי' מ"ש חז"ל [מגילה כ"ה א'] דלגבי משה יראה מלתא זוטרתא היא, דתמוה דעכ"פ האיך קאמר לישראל מה ד' שואל מעמך כ"א ליראה, אבל לפי דברינו באמת היראה מצ"ע מלתא זוטרתא היא ונקל לו לאדם להשיגה יותר מכל טובות הזמניות, ואפ"ה ירבו החוטאים משום דלפתח חטאת רובץ, ועל שאין נעשה פתגם מעשה הרע מהרה לכן מלא לב בני"א לעשות רע, אמנם לגבי משה, ר"ל אותו הדור שהיה אצל משרע"ה, אשר עין בעין נראה אתה ד', וכל פעם שחטאו, והנה כבוד ד' נראה בענן, וראו עד כמה החטא גורם, אז באמת הוה מלתא זוטרתא לירא את ד' ולקיים מצותיו:

2. **ומצודה פרוסה על כל החיים**. דלא זו בלבד שעלול בעצמו לנזק יותר מלהשתכר, כי גם עולמו לפניו כמצודה שמפזרין עליה גרעינין, והעוף עומד ומשתוקק לעוף לתוכו, כן יש ג"כ באדם עצמו נטייה להכריע א"ע לרעתו יותר מלטובתו, ומתוקים לפניו הסבות שיוכל בהן להתרושש, ולהחליא א"ע, ולהמית א"ע, ולהשאר סכל, עד שבתשוקה נמרצה ימהר אל פחו:

3. **החנות פתוחה**. ר"ל לא בלבד עלול נזק גופו, אלא גם הפסד נשמתו עלולה לו יותר מהשלמתה, דאע"ג שיש לו בחירה חפשית, עכ"פ יש לו נטייה יותר להתהוות רשע מלהיות צדיק, כל חטא מזומן לפניו בחנות פתוח ובה יין מתוק, כי העבירה גופה תפתהו כאשר יראה מתיקותה החצונית:

והחנוני מקיף. היצה"ר הוא התאוה שבאדם הוא החנוני המקיף ומקרב האנשים אל סחורתו [כמו מקיפין בבני מעים חולין ד"נ], דגם אם לא יראה האדם הדבר שמחטיאו, יצרו יפתהו לילך לשם, וכמ"ש חז"ל [תנחומא ס"פ שלח], עינא ולבא סרסורי דעבירה:

והפנקס פתוח. הוא ספר הבריאה [כמ"ש לעיל פ"ב ס' י"א], אשר שם כל מעשיו לטוב או לרע יעשו רושם, והוא מונח תמיד פתוח, שבנקל מאד יהיה נכתב שם כל מעשיו, וכפי הרשום שם בכתב יושר דברי אמת, כן לפיהו ישוב להשתלם ממנו, עבור כתובת קעקע שכתב בספר אלהים זה: **והיד כותבת**. שאין שכחה לפניו ית':

וכל הרוצה ללות יבא וילוה. אפילו לזמן מרובה הקב"ה מאריך לו אפו, ואפילו עשה עבירה החמורה ביותר, אפ"ה אינו נענש עליה מיד, ולא נעשה פתגם מעשה הרע מהרה, כאילו אין משגיחין במעשיו:

4. **והגבאים מחזירים תדיר בכל יום**. ר"ל הפרענות ממקריים שלוחי הקב"ה, שמשתלמין מהאדם כפי שנהנה מן חנות החטא, הם כל עת ורגע מצויין ועפים בחוצות, לתפוס פעם בע"ח זה ופעם בע"ח אחר:

ונפרעין וכו' מדעתו ושלא מדעתו. ר"ל בין שסיבב הסבה בדעתו וברצונו בעצמו לבוא להצרה, כגון שהלך לים והסתכן, נסע לשוק ונגנב סחורתו, הלוח לאדם ולא פרע לו, אכל דבר והוחלה, ולפעמים גם שלא מדעתו, רק מעצמה באה הצרה, כגון שאש שרף ביתו, או גנבים חתרו אוצרו, או תל נפל עליו, וכדומה. א"נ מדעתו ושלא מדעתו אע"ג שכבר שכח לגמרי חטאו ושואל למה נענש, ואת"ל א"כ מה הועיל העונש, להכי השיב יש להן על מה שיסמוכו דבידעו שלא לחנם נענש יגמר בלבו מעכשיו לדקדק טפי במעשיו וישוב אל ד' וירחמהו וגו':

ויש להם על מה שיסמוכו. שגם אם תראה שח"ו צדיק סובל צרות, לא תהרהר ח"ו, רק דע כי יש סבות ליסוריו שעליו יסמוכו, והכל בצדק, דאו שהוא הרע לעצמו בעצמו, ולא נשתמר יפה, ולא היה צדיק כל כך שיעשה לו נס, או שבעבור מיעוט צדקתו היה צריך עדיין לנסיון, או שבאמת נשתלם על חטא שלא ידעת, והקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה [כב"ק ד"ג ע"א], או שאבות אכלו בוסר ושני בניו תקהינה [כברכות ד"ז א:]:

5. **והדין דין אמת**. שמשתלם רק כחיובו ולא יותר:

6. **והכל מתוקן לסעודה**. ר"ל לא לבד בצדיקים יסוריהן בעה"ז הוא כדי להתקינן לסעודות לוייתן בג"ע [ר"ל ממה שהכינו בני אדם לעצמן בעת שנתללו גופן ונשמתי יחד], דלפום צערא אגרא, וכמו כן טובת רשעים שיתנו להן משמים בעה"ז, הוא כדי להתקינן לג"ע, שהקב"ה מאריך אפו להם אולי ישובו ביני ביני, אבל גם עונשי עה"ב שלהן אינן נקמה ח"ו, רק כדי שאחר שהלבינו יפה יפה כתמי הנשמה שהביאה עמה מעולם לעולם ע"י חטאיה, תשוב לחזות בנועם ה' בחסד, ואם לא עלתה, עכ"פ לא תרד: